
ЛІНГВІСТИЧНІ АСПЕКТИ МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИН

УДК 378.4.016.[096.:327]:811.112.2'243

ОСОБЛИВОСТІ ВИКЛАДАННЯ НІМЕЦЬКОЇ МОВИ НА ФАКУЛЬТЕТІ МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИН

Ольга Галема, Мар'яна Солтис

*Львівський національний університет імені Івана Франка,
вул. Університетська, 1, м. Львів, Україна, 79000, тел. (032) 239-44-34,
e-mail: o.galema@mail.lviv.ua, soltys_08@i.ua*

Розглянуто передумови та особливості вивчення німецької мови на гуманітарних факультетах та на факультеті міжнародних відносин зокрема. Висвітлено методи засвоєння іноземної мови, проаналізовано загальнодидактичні принципи вивчення іноземних мов. Пояснена професійна компетентність фахівців цих факультетів та їхня підготовка до міжкультурних комунікацій, переговорів, конференцій тощо.

Ключові слова: міжкультурна комунікація, вивчення та викладання німецької мови, підручник для викладання німецької мови.

З розвитком політичних та економічних відносин між державами у рамках Європейського Союзу та за його межами зростає значення володіння іноземними мовами. Вимоги до сучасних фахівців не обмежуються професійною компетентністю – важливою є підготовка до міжкультурних комунікацій з хорошим володінням іноземною мовою.

Історію методів викладання іноземних мов найдокладніше досліджено та описано І. В. Рахмановим. Над історією методики працювали К. А. Ганшин, І. А. Грузинська, Ф. Аронштейн, В. Е. Раушенбах. Окремі розділи історії методів викладено у працях З. М. Цветкової, С. К. Фоломкиної, Н. І. Гез, Ю. А. Жлуктенко, Р. А. Кузнецової. Серед найважливіших видань слід назвати роботи Л. В. Щерби, де йдеться про загальноосвітнє значення іноземних мов, про проблеми мови і мовлення, взаємовідношення лексики і граматики, тлумачення слів, активної і пасивної граматики. Автор зазначав, що в основі свідомо-порівняльного методу лежить осмислення дії, а не механічне вироблення навички, усвідомлюване, а не інтуїтивне оволодіння мовою. Класифікація методів навчання іноземних мов є складним питанням, оскільки в основі їхніх найменувань закладено доволі різні ознаки. Залежно від того, який аспект домінує у викладанні, метод називають лексичним або граматичним; залежно від того, які логічні категорії є базовими, – синтетичним або аналітичним. Метою навчання є розвиток відповідної компетенції. Назву методу визначають прийомом, який ставить основу роботи над мовою, наприклад, аудіовізуальний, наочний. За принципом організації матеріалу традиційному методу протиставляють метод програмованого навчання. Відомі також методи,

що одержали свою назву від імен їхніх авторів – методи Берліца, Гуена, Палмера, Уеста, Фриза, Ладо, Лозанова і т. д. Із безлічі методів, відомих у літературі, можна, проте, виокремити два головні напрями у вивченні іноземної мови – свідоме та інтуїтивне, найменування яких відображає їхній зв'язок з психічними процесами оволодіння мовою.

Для методики навчання іноземних мов важливі такі положення:

По-перше, свідоме виконання дій та операцій з мовним матеріалом не лише сприяє формуванню навичок, але й забезпечує краще запам'ятовування цього матеріалу; позитивно впливає й порівняння нового матеріалу зі старим.

По-друге, вправлення підсилює зацікавлення студентів, що досягають шляхом надання вправам комунікативного характеру, використання різноманітних прийомів і засобів навчання тощо.

По-третє, мовний матеріал необхідно засвоювати у процесі виконання вправ (усних, письмових), що забезпечує опору на сукупність різних відчуттів.

Збереження мовного матеріалу в пам'яті безпосередньо пов'язане із процесом запам'ятовування. На жаль, ця проблема стосовно навчання іноземних мов досліджена недостатньо. Проте відомо, що кількість повторень слів (від 15-ти до 20-ти) для їхнього збереження в пам'яті з подальшим використанням у рецептивному мовленні після тримісячного латентного періоду залежить від характеру слова. Їх необхідно розподіляти так: сім повторень протягом першого тижня; три повторення на другому тижні, три-чотири – на четвертому тижні, а решта – з будь-яким інтервалом у часі.

Існують різні класифікації типів пам'яті. Одні студенти краще запам'ятовують предмети, картини (образна пам'ять), інші – слова (вербальна пам'ять).

Усний виклад знань викладачем пов'язаний з первинним сприйняттям і їхнім осмисленням студентами. Дидакт М. А. Данілов зазначав, що знання, які є результатом першого етапу навчання, не є ще знаряддям активного, самостійного мислення і діяльності студентів. Автор вказував на те, що наукові поняття формуються не одразу, а проходять через певні стадії, на кожній з яких відбувається збагачення пам'яті фактичним матеріалом, його більш поглиблений і всесторонній аналіз, який сприяв тому, що засвоєні висновки, узагальнення або правила стають інтелектуальним надбанням студента [1]. У цьому значенні пояснення матеріалу викладачем слід розглядати як дуже важливий, проте все ж таки первинний етап навчальної роботи. Виходячи з наведеної вище закономірності, в дидактиці велике значення надають подальшій навчальній роботі щодо засвоєння, закріплення, запам'ятовування і глибшого осмислення викладеного матеріалу.

Ефективність навчання значною мірою залежить від того, яку роль відведено іноземній мові у професійній підготовці сучасного спеціаліста. Вищі навчальні заклади, де, відповідно до європейських стандартів, знання іноземної мови на рівні вільного спілкування з іноземними діловими партнерами вважають невід'ємною ознакою сучасного професіонала, вивченню іноземної мови надають пріоритетного значення.

Розглянемо базові дидактичні засади, які забезпечуватимуть якомога повніше оволодіння іноземною мовою студентами немовних спеціальностей, тобто дидактичні принципи. Не заперечуючи важливості загальнодидактичних принципів (науковості, наочності, доступності та ін.), визначимо систему специфічних принципів для навчання іноземних мов. До них можна зачислити: принцип інтерактивності, комунікації, диференціації, модульності, міжмовної аналогії, аудіювання.

Принцип інтерактивності передбачає моделювання таких навчальних ситуацій під час аудиторного навчання і поза ним, у яких студенти активно ведуть діалоги, дискутують. Дослідження засвідчуюють, що інтерактивне навчання дає змогу значно збільшити відсоток засвоєння матеріалу. Зокрема, під час дискусій засвоюють половину матеріалу, а в процесі виконання вправ – понад половину матеріалу.

Принцип інтерактивності тісно пов'язаний з *принципом комунікацій*, що впливає з головної функції мови як засобу спілкування. Найважливіше завдання вивчення іноземної мови на гуманітарних факультетах та на факультетах міжнародних відносин – це підготовка студентів до спілкування (усного і писемного). Принцип комунікації передбачає не лише ставити у навчанні іноземної мови перспективні цілі – готувати студентів до спілкування у своїй професійній сфері зі своїми закордонними партнерами, а й перетворити навчальний процес в аудиторіях і поза ними у спілкування студентів між собою, з викладачами, друзями.

Для реалізації цього принципу важливо, щоб кожен студент обрав собі партнера для спілкування. Зазвичай, це студенти, які мають або однаково високий рівень знання мови, або, ставлячи перед собою конкретні цілі, спілкуються між собою студенти з високим рівнем знання мови і середнім, середнім і низьким. Завдання викладача – спонукати студентів до спілкування іноземною мовою і в позааудиторний час.

Якість навчання іноземної мови суттєво залежатиме від вивчення і технологічного врахування індивідуальних психологічних особливостей студентів та рівня їхньої базової підготовки. Що більший за обсягом знань розрив між студентами групи, то зменшується ефективність аудиторного заняття. Найвищого коефіцієнта продуктивності заняття досягають з гомогенною групою.

Принцип диференціації – це і врахування стартових рівнів знання іноземної мови для формування гомогенних груп, і вивчення психологічних можливостей студентів з метою адаптування до них обсягу навчального матеріалу, методів, прийомів і форм навчання.

Принцип модульності передбачає організацію навчання іноземної мови за логічно завершеними частинами (модулями), які характеризуються посильним обсягом навчального матеріалу для засвоєння за визначений час. Для організації модульного навчання необхідно визначити загальний обсяг навчального матеріалу і розподілити його на логічно завершені частини – модулі.

Реалізувати *принцип міжмовної аналогії* можливо, якщо викладач досконало

володіє не лише однією іноземною мовою, а й своєю рідною, та вміє вдало пояснити етимологію слова та порівняти схожі слова у різних мовах. Плануючи для засвоєння визначену сукупність нових слів, необхідно поділити їх на декілька груп: слова, які мають спільне походження з іншомовними; слова, які незалежні від інших мов. Це значно полегшить засвоєння студентами нових лексичних одиниць. Те ж саме стосується граматичних засад: диференціація суттєво вплине на якість вивчення іноземної мови, якщо навчальні дисципліни професійного циклу повторно вивчати іноземною мовою.

Для розвитку усного мовлення необхідно створювати для студентів реальне мовне середовище. Мова йде про *аудіювання*, спілкування з іноземними студентами та навчальні практики за кордоном. У викладацькій діяльності використовують такі методи: метод бесіди, ведення діалогів, дискусія, опис малюнків та ситуацій. Метод бесіди найчастіше застосовують тоді, коли викладений матеріал є порівняно нескладним і для його засвоєння достатньо використовувати прийоми відтворення (повторення). Сутність методу бесіди у цьому випадку полягає в тому, що викладач за допомогою вміло поставлених питань спонукає студентів до активного відтворення викладеного матеріалу з метою його глибшого осмислення, засвоєння та запам'ятовування. Методи опису малюнків та ситуацій доцільно використовувати для подачі нового матеріалу, а методи діалогів та дискусій – для засвоєння цього матеріалу. Поєднання цих методів є важливим чинником для укладання підручників з вивчення іноземної мови. Робота з підручником, якщо її правильно організувати, сприяє кращому засвоєнню знань, допомагає глибше осмислити матеріал.

Передусім для фахівців-міжнародників важливим є знання іноземних мов. У їхній професійній діяльності постійними будуть контакти з представниками різних культур у дипломатичних місіях, державних структурах, на ділових переговорах, міжнародних презентаціях, конференціях, виставках тощо.

Враховуючи тісні ділові та культурні взаємини з німецькомовними країнами, важливо володіти німецькою мовою на відповідному діловому, політичному та економічному рівні, адже спілкування відкриває перед сучасною людиною нові перспективи. Своєрідним ключем в Європу є знання німецької мови, якою розмовляють в Німеччині, Австрії, Швейцарії, Люксембурзі та Ліхтенштейні. Чимало студентів прагнуть продовжити навчання і поглибити свої знання в університетах Німеччини чи Австрії. Працюючи на факультеті міжнародних відносин Львівського національного університету імені Івана Франка і маючи власні напрацювання, додатковий роздатковий матеріал та, враховуючи специфіку факультету, виникла ідея написання підручника для студентів першого курсу міжнародного та гуманітарних факультетів, які вивчають німецьку мову як основну. Книга системно допоможе підготувати сучасного фахівця, майбутня спеціальність якого пов'язана зі спілкуванням іноземною мовою. Попередньо підручник апробовано на першому курсі і зроблено підбір аудіо та відеоматеріалу до кожної теми. Назва підручника німецькою звучить «Не кожен початок є важким». Це перефразований німецький фразеологічний зворот, мета застосування якого полягає у прагненні заохотити студентів

працювати з цим підручником і розвіяти міф, що вивчення німецької мови є складним. Ідея назви належить керівнику бюро австрійської служби обміну, австрійцю за походженням маг. Андреасу Веннігеру.

Мета підручника: виробити навички усної комунікації з повсякденної сьогочасної тематики, засвоїти відповідну лексику для розвитку навичок перекладу, отримати граматичні знання.

Структура підручника – це сім тематичних розділів:

- 1) студентське життя;
- 2) людина;
- 3) життя сім'ї;
- 4) у лікаря;
- 5) хобі та інтереси;
- 6) купівля;
- 7) відпустка.

Усі теми підручника викладено системно (у лексичному та граматичному аспектах) та відповідно до програми курсу. Навчальний матеріал підібрано з урахуванням різного стартового рівня студентів: кожен розділ складається із трьох різних за складністю текстів (об'єднаних однією темою), до яких подано відповідні лексичні та граматичні вправи для розуміння та розкриття змісту прочитаного, а також вправи на переклад для активізації засвоєної лексики. Граматична частина кожного розділу містить морфологію та синтаксис, розроблені на основі значної кількості різноманітних вправ. Особливо цікавими є вправи творчого характеру, розраховані на розвиток усного мовлення. Також у підручнику є вислови відомих людей та фразеологічні звороти, що спонукають до роздумів та висловлення власних думок. Список лексики, поданий перед кожним тематичним блоком, слугує довідковим матеріалом для активного засвоєння теми.

Для засвоєння знань про культуру країни, історію, мистецтво, економіку тощо у підручнику підібрано тексти, що знайомлять студентів з історією Австрії та Німеччини, з діячами культури, мистецтва, спорту. А для розуміння власної культури та цінностей підібрано відповідний матеріал з української спадщини. Такий матеріал міститься також у вправах на переклад, для розвитку навичок студентів перекладати українські та німецькомовні реалії.

Для розвитку комунікабельності, толерантності, гнучкості мислення, тактовності студентів у підручнику подано низку вправ для ведення діалогів, висловлювання власної думки, щоб студенти могли будувати власне поведіння відповідно до норм у ситуаціях міжкультурного спілкування та сприймати соціальні, культурні розбіжності.

У підручнику містяться вправи, які спонукають студентів до дискусій, до рольових ігор, оскільки на аудиторних заняттях доцільно застосовувати переважно активні методи навчання, адже саме вони дають змогу дослідити проблеми в динаміці, допомагають учасникам опинитися в конкретних ситуаціях міжкультурної взаємодії, набути необхідних знань, навичок, досвіду взаємодії, розвинути упевненість у собі, гнучкість у спілкуванні.

Сподіваємось, що спілкування з цією книгою відкриє перед Вами нові знання, ознайомить з культурою, літературою, мистецтвом, визначними пам'ятками та містами як німецькомовних країн, так і рідної землі, покаже багатство німецької мови, допоможе збагатити Ваші знання.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Данилов М. А. До питання про методи навчання в радянській школі / М. А. Данилов // Радянська педагогіка. – 1956. – № 10. – С. 68–84.
2. Малафійк І. В. Розвиток знання – провідна ідея сучасної дидактики / І. В. Малафійк // Наукові записки РДГУ. – 2008. – Вип. 40. – С. 29–39.
3. Соловова Є. М. Методика навчання іноземним мовам. Базовий курс лекцій / Є. М. Соловова. – 3-тє видання. – М. : Просвіта, 2005. – 241 с.
4. Щерба Л. В. Общеобразовательное значение иностранных языков и место их в системе школьных предметов / Л. В. Щерба // Советская педагогика. – 1942. – № 5–6. – С. 30–40.
5. Щерба Л. В. Как надо изучать иностранные языки / Л. В. Щерба. – М. – Ленинград: Гос. изд-во, тип. им. Н. Бухарина в Ленинграде, 1929. – 58 с.
6. Galema Olga. Nicht aller Anfang ist schwer / Olga Galema, Mar'yana Soltys, Maryna Pilat, Anna Wasylsychun. – Львів : ВНТЛ-Класика, 2012. – 220 с.

Стаття надійшла до редколегії 25.10.2012

Прийнята до друку 05.12.2012

PECULIAR FEATURES OF TEACHING GERMAN AT THE FACULTY OF INTERNATIONAL RELATIONS

Olha Galema, Mar'yana Soltys

*Ivan Franko National University of Lviv,
1, Universytetska Str., Lviv, Ukraine, 79000, tel. (032) 239-44-34,
e-mail: o.galema@mail.lviv.ua, soltys_08@i.ua*

The article reviews the background and features of German language learning at the humanities faculties and the Faculty of International Relations in particular, and highlights methods for mastering a foreign language. The common didactic principles of learning foreign languages have been analyzed. The occupational competence of specialists working at these faculties and their preparation for cross-cultural communication, negotiations, conferences, etc. have been substantiated.

Key words: intercultural communication, learning and teaching the German language, textbook for teaching German.

**ОСОБЕННОСТИ ПРЕПОДАВАНИЯ НЕМЕЦКОГО ЯЗЫКА
НА ФАКУЛЬТЕТЕ МЕЖДУНАРОДНЫХ ОТНОШЕНИЙ****Галема Ольга, Солтыс Марьяна**

*Львовский национальный университет имени Ивана Франко,
ул. Университетская, 1, г. Львов, Украина, 79000, тел. (032) 239-44-34,
e-mail: o.galema@mail.lviv.ua, soltys_08@i.ua*

Рассмотрены предпосылки и особенности изучения немецкого языка на гуманитарных факультетах и на факультете международных отношений в частности. Отражены методы усвоения иностранного языка, проанализированы в общих чертах дидактические принципы изучения иностранных языков. Обусловлена профессиональная компетентность специалистов этих факультетов и их подготовка к межкультурным коммуникациям, переговорам, конференциям и др.

Ключевые слова: межкультурная коммуникация, изучение и преподавание немецкого языка, учебник для преподавания немецкого языка.